Bloemen uit eigen gaard

DE

SANSCULOTTEN

TE

DENNEBEEK

HOLLANDSCH

OF

PATRIOT

DOOR

J. Strobbe

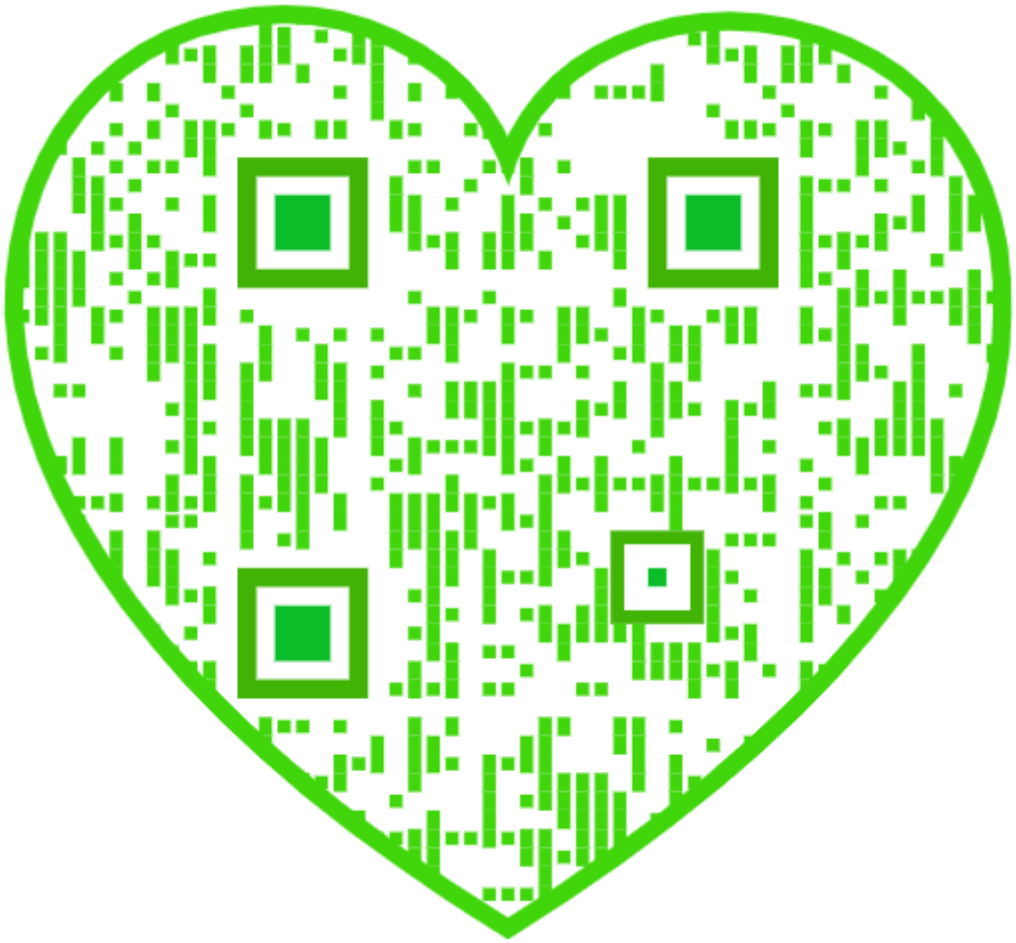

TWEE OORSPRONKELIJKE VERHALEN

UIT DE

GESCHIEDENIS ONZER VOOROUDERS.

Veldslag van Fleurus.
Hier overwon de Fransche generaal Jourdan de Oostenrijkers in 1794.

Bloemen uit eigen gaard.

DE SANSCULOTTEN TE DENNEBEEK
1792.

HOLLANDSCH OF PATRIOT
1830.

Twee oorspronkelijke verhalen uit de geschiedenis onzer voorouders.

DOOR

I. STROBBE.

Geen rijker kroon
Dan eigen schoon.
LEDEGANCK.

BRUGGE
A.-J. WITTERYCK-DELPLACE, UITGEVER
Nieuwe Wandeling, 4.
1899.

EIGENDOM VAN DEN UITGEVER.

DE SANSCULOTTEN TE DENNEBEEK.

Eene episode uit de fransche omwenteling.

Jaar 1792.

I.

Op eenige mijlen afstand van Antwerpen, bezijden de baan naar Turnhout, en aan die baan door eenen smallen aardeweg verbonden, lag het dorpje, waar hetgeen wij gaan verhalen, voorviel. Heden is het eene schoone, volkrijke gemeente geworden, die wij om zekere reden Dennebeek zullen noemen.

In 1792 was Dennebeek een onaanzienlijk plaatsken, dat behalve de kerk en de pastorij, slechts een honderdtal boerenwoningen en armoedige hutten telde. Men hield er zich vooral bezig met het maken van bessems, bij middel van heidekruid, dat de natuur de bewoners met al te milde hand schonk, want het oog van den reiziger kreeg er niets te zien dan uitgestrekte heiden, groote dennebosschen, en hier en daar schrale akkergronden, waarop de landlieden ter nauwernood genoeg wonnen om te bestaan.

En toch op dit dorpje afgesneden van alle gemeenschap met andere gemeenten, leefden de inwoners zoo gelukkig, zoo rustig en vreedzaam als men in die tijden leven kon, toen de eene omwenteling de andere opvolgde en ons land maar al te dikwijls in een akelig, reusachtig bloedbad herschapen scheen.

Op eenen vooravond in de maand Augusti van het jaar 1792, waren de pastoor, Martha zijne oude meid en de schoolmeester, die tevens het ambt van koster en klokluider bekleedde, op eene bank gezeten vóór de nederige

pastorij. Om hun kaartspel te beginnen als gewoonte, ontbrak slechts Dries de bakker, hun gewone vierde. Als men echter de bedrukte wezens der drie personen bemerkte, zou men spoedig geraden hebben, dat zij dezen avond wel allerminst aan kaartspel dachten, en zelfs niet toen de bakker tegenwoordig ware geweest, hun geliefkoosd vermaak zouden genoten hebben.

En werkelijk de brave herder, die tot nu in den eenvoud des herten het grootste geluk gevonden had in zijne dorpelingen, die hij als zijne familie beschouwde, onder stoffelijk en zedelijk oogpunt hulpe te bieden waar het noodig was, die met hart en ziel het nederige dorpje toegedaan was; die er al de vreugde en ook al het leed der landlieden deelde; de brave herder had werkelijk reden van ongerust te zijn voor de toekomst; de Goddelijke Voorzienigheid had tot dan toe zijn geliefd dorpje gespaard, maar veel, zeer veel was het te vreezen dat ditmaal de zaken zoo gemakkelijk niet zouden afloopen.

Keizer Jozef II.

Immers op het Oostenrijksch bestuur, dat, wel is waar, door de dwaze hervormingen van *Keizer Jozef II* het volk erg misnoegd had, maar dat toch aan onze voorouders eenige jaren rust en vrede, voorspoed en geluk bezorgd had, op dat Oostenrijksch bestuur dreigde nu het Fransch bewind te volgen, waarvan de plagerijen en de wandaden verre overtroffen de onregelmatigheden van het Oostenrijksch bestuur.

In Frankrijk was reeds de bastille of staatsgevangenis geplunderd, verwoest en verbrand; de Fransche koning, de ongelukkige en zwakke Lodewijk XVI, was met de koningin in den tempeltoren gevangen gezet, in afwachting van het schavot; de priesters werden gedwongen haat aan het koningdom te zweren of de vlucht te nemen; de goederen der gevluchte edellieden werden aangeslagen. Al die gruwelen had men gelezen in de *Gazette van Ant-*

werpen, die wekelijks in de pastorij van Dennebeek toekwam.

Had tot dan toe de strijd tusschen patriotten en vijgen, tusschen Vonckisten en Vandernootisten hevig gewoed in onze Vlaamsche provinciën, de kerken, de kloosters, de eigendommen, het leven der vreedzame burgers was toch gespaard gebleven.

Maar nu zou het bewind overgaan in de handen der Fransche oproermakers, die, opgevoed naar de verderfelijke leerstelselen van Voltaire, Diderot en anderen, zich tot taak hadden gesteld alles omver te werpen wat tot dan toe heilig, en geëerbiedigd werd.

Het is waar, wij moeten het bekennen, er bestonden in de toenmalige samenleving erge, schreeuwende misbruiken; het is waar dat de arme man deerlijk geplunderd, uitgezogen en onder de voeten getrappeld werd; het is waar dat de verschillende standen der maatschappij met elkander op eenen voet leefden, die niet in overeenstemming was met de heilige leering van het evangelie; het is waar dat men langs den eenen kant al de rechten en langs den anderen al de plichten en lasten geschikt had en dat in de maatschappij hatelijke, hemeltergende plagerijen uit het leenroerig stelsel waren recht gebleven.

Zekerlijk, het bestuur, de vorst, die traagzaam maar onverbiddelijk, voorzichtig maar zonder omzien de bijl aan den wortel had geslagen, om die misbruiken te keer te gaan; die zonder de zeden en gewoonten des volks te geweldig tegen de borst te stooten, de noodige hervormingen zou te weeg gebracht hebben, zou met recht in de geschiedenis der menschheid verdiend hebben, op de allereerste plaats, geroemd en gebenedijd te worden.

Maar helaas, deze die onder het uitroepen der holklinkende spreuk : « *Vrijheid, Gelijkheid, Broederlijkheid* ! » die grootsche taak veinsden op zich te nemen, en daar intusschen zachtjes « *of de dood* » bijvoegden, waren niets dan een samenraapsel van al hetgeen de toenmalige bevolking van België en Frankrijk, slechtst en walgelijkst in haren schoot bevatte.

Het voldoen van hunne laagste driften en het gemakkelijk bemachtigen van schatten en rijkdommen was hun

ware doel, terwijl zij luidop verkondigden dat zij kwamen om den geest der Belgen te verlossen van de bijgeloovigheid en om hun te onttrekken aan de vernederende voogdij van geestelijken en edelen.

Wij zullen weldra zien wat al die ijdele woordenkramerij werkelijk inhield.

*
* *

Den 6 November werden de Oostenrijkers verslagen in den bloedigen veldslag van Jemappes. Aan het hoofd van eene ordelooze bende havelooze, slechte kerels, onvoldoende gevoed en gekleed, maar bezield met eenen onmiskenbaren heldenmoed, eene betere zaak waardig, was generaal Dumouriez er in geslaagd een goed geoefend en tamelijk wel voorzien leger overhoop te werpen.

Deze veldslag opende den overwinnaar den toegang tot ons duurbaar vaderland, dat nu overstroomd werd door eene bonte mengeling van zonderlinge krijgslieden, om hunne slordige en onvoldoende kleeding *Sansculotten* of *Zonderbroeken* genaamd; oude en jonge; zestigjarige en zestienjarige, half burgerlijk, half soldaatsch, maar vrij armoedig gekleed; nu eens op magere afgebeulde paarden gezeten, dan op houten klompen of oude schoenen hunne vermoeide beenen langs onze straten slepende; onder dat alles niet zelden halfdronken, zedelooze vrouwen, die met even welke deugd niets gemeens meer hadden, de geheele bende wild tierende of walgelijke en oproerige liederen zingende.

Ziedaar wat de republikeinsche windmakers « *la grande armée,* » het groote leger noemden der *République une et indivisible,* der eene en onverdeelbare republiek.

Moedig ja, heldhaftig en honderden malen den dood trotseerende zonder eenen stap te wijken, den glimlach op het gelaat! Maar daar was helaas ook hunne eenige gave, hunne eenige deugd!

De lezer zal zeker reeds in menigvuldige andere verhalen gelezen hebben, hoe deerlijk die tuchtelooze benden hier huis hielden, en als een troep wezenlijke duivelen op onzen rampzaligen vadergrond neervielen, verbrandende, plunderende, moordende, schakende of verwoestende alles wat hun in den weg kwam.

Den 1 December van het zelfde jaar 1792 kwam in den vroegen, mistigen morgen eene afdeeling republikeinsche soldaten naar Dennebeek opgereden; zij hielden midden het dorp stil. Angstig sloot ieder zijne deur en loerde benauwd tusschen de hagelwitte gordijntjes door. Ook vonden de soldaten niemand, geene levende ziel om inlichtingen te vragen, ten slotte wendden zij zich tot eenen straatjongen, die, van niets wetende, al fluiten uit een zijstraatje kwam, en op het zicht der krijgslieden, wiens heldendaden hij zeker reeds had hooren vertellen, spoedig al schreeuwen de plaat wilde poetsen; maar een der soldaten steeg af en knipte den jongen huilebalk vrij onzacht bij het oor; de kleine liet bedrukt de teenen mand met de houten schup, die beide genoegzaam het nederige ambt des knaaps aanduidden, vallen en volgde gedwee den soldaat naar diens overste, die vroeg: *Où demeure le citoyen-maire?* (Waar woont de burger meier?)

De knaap, die op zoek was naar geheel andere zaken dan Fransche spreuken, zette wijde oogen open, stak bedremmeld zijnen oorvinger, zeker bij misgreep, in zijnen neus, trok beide schouders op, maar kon geen woord spreken.

Ongeduldig omdat de jongen hem niet verstond, stak de soldaat dezen den top zijner laars onder het kruis der broek en liet terzelfdertijd een leelijk woord hooren. De knaap verstond overigens genoeg en nam de vlucht, niet nalatende de eereteekenen zijner waardigheid mede te nemen.

Nu trad op de kleine dorpplaats een man, smaakvol naar de mode van dien tijd gekleed, en wiens indrukwekkende gelaat eenen man van aanzien en onberispelijke opvoeding verried. Met den wandelstok in de hand, richtte hij zich ongedwongen tot den grijzen overste, eenen man met lange knevels en stuur gezicht, en sprak in zuiver Fransch:

— Citoyen, kan een nederig burger, dienaar der republiek, u van dienst zijn, spreek.

— Bravo, sprak de krijgsman, dat is ten minste eene menschelijke taal in dit land van wilden. Uwe hand,

citoyen ! *Heil en Broederlijkheid !* * Kunt gij ons wijzen, waar de meier van dit vervloekt nest woont ?

— Citoyen, antwoordde de reiziger, het dorpje is thans zonder meier en ook zonder adjoint. Ik raad u aan af te stappen en ginder den « *Gouden Beer* » binnen te gaan, wij kunnen onderwijl een glas drinken en verder spreken, want ik geloof u te mogen verzekeren dat men u hier niet gemakkelijk zal kunnen te woord staan.

— Uw raad is goed, sprak de overste, en door den vreemden heer geleid, begaven allen zich naar den « Gouden Beer » en zaten weldra rond de groote tafel aan het drinken van eenige flesschen wijn, die de waard zelf niet moest bovenbrengen. daar de soldaten, nauwelijks binnengekomen, zich daar meester verklaarden, iedereen bevelen gaven en uitkozen wat hun het best aanstond.

***

Alvorens verder te verhalen, zijn wij verplicht eenige woorden te zeggen over den zonderlingen man, die zich zelven als leidsman aangaf om de republikeinen den weg te wijzen.

Achter eenen mastenbosch verborgen en op een tiental boogschoten van het dorp stond sedert eenige jaren een net in steenen gebouwd huisje met eenige aanhoorigheden, als eene kleine schuur en eenen fraaien tuin met eenen hoogen muur omgeven, waarop zich dreigend scherpe ijzeren pinnen bevonden. Ook de vensters waren van dikke traliën voorzien ; en, de eikenhouten deur met dikke nagels beslagen, was blijkbaar tegen harde stooten bestand.

Het geheel had, midden in deze woeste streek, een bevallig en lieflijk voorkomen en toch vermeden de dorpelingen zorgvuldig zich langs daar te wagen en behalve de voerman, die alle weken uit Antwerpen voorbijreisde en altijd een of ander aan de geheimzinnige woning te lossen had, betrad geene levende ziel het eenzame pad naar de vreemde woning.

En nogtans kon niemand de lieden iets ten laste leggen ; men wist niet wie de vreemde heer en het meisje dat bij

(*) Wijze van elkander te groeten onder de republiek.

hem woonde, waren, van waar zij kwamen noch waarvan zij leefden en dat was voor de dorpelingen genoeg om ze verdacht te maken.

Beleefd was de heer, die zich heer Vanderstaak liet noemen, gedienstig en behulpzaam waar het noodig was en mild in het geven van aalmoesen, doch dit alles ging tevens met zooveel geheim en achterhouding gepaard, dat men den man maar niet kon lijden.

In de kerk zag men hem zelden, daar hij den Zondag meestal naar Antwerpen reisde en toch gebeurde het weleens dat men hem met den heer pastoor vriendelijk pratende, door het dorp zag wandelen; maar zie, wat wilde men er aan doen, de man was terughoudend, geleerd, wel opgevoed, weinig spraakzaam en dit wilde men niet lijden, zooveel te meer omdat hij het Vlaamsch tamelijk wel, maar met eenen sterken Franschen tongval sprak.

Ondertusschen werd de heer Vanderstaak in den Gouden Beer op staanden voet « *agent municipal* » van Dennebeek benoemd, in naam der ééne en onverdeelbare republiek; den zelfden avond kwamen nieuwe benden toe, wier manschappen ingekwartierd werden bij de burgers en de boeren, op aanwijzing van den heer Vanderstaak, die nu min dan ooit in geur van heiligheid stond.

's Anderendaags, een Zondag, begaven zich de eenvoudige landlieden als gewoonte doch vol angst voor de vreemdelingen ter mis. Toen zij echter aan de kerk kwamen, vonden zij de deur gesloten en op dezelve een plakkaat genageld in hoogdravende woorden meldende dat deze spelonk van onwetendheid en domme bijgeloovigheid voortaan in naam der republiek gesloten was.

Ook de heer pastoor was niet te vinden en vol angst en schrik keerde ieder haastig naar zijne woning terug.

Wat de achting van den heer Vanderstaak nog dieper deed dalen, en hem zelfs verachtelijk in de oogen des volks deed worden, was de toespraak, die hij de landlieden aan de kerkdeur toegestuurd had, hun aanmanende alles wat zij bezaten der republiek toe te wijden.

Van eenen anderen kant was hij in eenige dagen in groot aanzien gestegen bij de gezanten der republiek;

dagelijks bracht de koerier hem heele vrachten brieven, wiens inhoud veelal noodlottig was voor de dorpelingen: hunne goederen moesten gebrandschat worden, hunne zonen ingelijfd bij de « grande armée, » de klokken uit den toren gehaald en al wat maar eenigszins van waarde was in de kerk, moest stukgeslagen worden of geroofd en medegevoerd naar Antwerpen.

Stillekens fluisterend spraken de ongelukkige dorpelingen over dit alles, en de bakker beweerde zelfs dat hij bij toortslicht klaarblijkelijk gezien had, dat de heer Vanderstaak bij de huiszoeking in de pastorij bevel gaf en zeer vertoornd was omdat de priesterjacht niet goed uitviel.

***

Er gebeurden ondertusschen te Dennebeek zonderlinge, geheimzinnige dingen, waar niemand wijs kon uit worden en welke men te vergeefs trachtte te doorgronden.

Vooreerst de koster-schoolmeester, die als een godvreezend en zachtmoedig mensch bekend stond, sprak nooit een woord van blaam over den agent-municipal, als men dezen erg hekelde en zelfs weleens vervloekte en verwenschte.

Dan nog, de pastoor was weg, niemand had hem zien vertrekken, en niet het minste bericht nopens hem kwam in het dorp toe.

De klokken, die elders geroofd en weggezonden werden, bleven te Dennebeek in de kerk hangen en werden zelfs door de Fransche soldaten gebezigd om hunne makkers bijeen te roepen!

De landbouwer Despriet, die de meest begoede der dorpelingen was, een krachtig man in den vollen bloei des levens, was daags na de inkwartiering plotseling door eene beroerte getroffen en zat half lam in zijnen zetel, waarom dan ook, op aandringen van den heer Vanderstaak, de soldaten, die voor die hoeve aangewezen waren, aanstonds eene andere bestemming kregen en Despriet vrij bleef van inkwartiering.

Daarbij, de verschrikte dorpelingen, die naast de kerkdeur stonden toen Vanderstaak, vergezeld van twee republikeinsche soldaten, het volk liet weten dat de

kerk voortaan voor geene goddelijke diensten meer zou gebruikt worden, hadden duidelijk gezien en verstaan dat de agent-municipal moeite deed om den kreet: *Vrijheid, Gelijkheid, Broederlijkheid*! aan te heffen en dat hij, na de burgers bevolen te hebben naar hun huis terug te keeren, er zachtjes doch goed hoorbaar bijgevoegd had: « *En bidt vurig te huis* ! »

Eindelijk, alles scheen den bedienstigen *agent-municipal* tegen te slaan : de gebrandschatten bezaten niets, de zonen waren altijd juist weg als de soldaten der republiek ze kwamen halen, de kerk was reeds bijna ledig bij hunne intrede en om den pastoor, die hardnekkig weigerde den eed af te leggen, te vangen, kwam men in den avond van 15 December, eenige minuten te laat !

Dit alles konden de dorpelingen maar niet begrijpen.

Het was alzoo Kerstdag geworden ; in ons arm land jammerden nu de burgers, die gewoon waren de kerstmis met godsvrucht en aandacht bij te wonen, alhoewel deze gewoonlijk rond middernacht gedaan werd.

Rond 2 ure 's morgens, zag men te Dennebeek eenzame lieden hier en daar in de halve duisternis als uit den grond oprijzen, en zich behoedzaam en fluisterend, langs kanten en hagen, naar eene afgezonderde, van mastenbosschen omringde hoeve begeven.

Daar woonde pachter Despriet. Wie een half uur later in de groote schuur van die hoeve zou geraakt zijn, zou daar getuige geweest zijn van een onvergetelijk schouwspel.

Terwijl buiten in den kouden Decembernacht vier boerenzoons, met het geweer op den schouder de wacht hielden en stilzwijgend heen en weer stapten, zat daar binnen, boven op het met planken gevloerde verhoog, dat omtrent eenen meter boven den dorschvloer lag en gewoonlijk diende om er koorn op te tassen, een eerbiedweerdig ouderling in eenen leunstoel ; aan het andere einde der schuur stonden omlaag een groote hoop mannen en vrouwen, allen landlieden, die baden. Nu en dan ging een van hen tot den priester, hunnen geliefden herder, die zij verloren waanden, sprak eene korte biecht, en kwam dan terug bij de anderen staan.

Toen zich nu geene meer aanboden, trad de priester van het verhoog, deed een wit koorhemd en een kasuifel aan, dat Liesje, de dochter des huizes, voor hem gereed hield ; een wit laken werd op het verhoog opengespreid, eenige onontbeerlijke gewijde vaten en een misboek uit een lederen koffertje gehaald en. .. de kerstmis begon !

Zieltreffender schouwspel kon men zich niet inbeelden. Bijgestaan door den zoon des landbouwers, een krachtigen, welgemaakten jongeling van achttien jaar, die de bediening van missediener waarnam, volbracht de eerbiedwaardige grijsaard de grootsche plechtigheid, nog indrukwekkender door de nachtelijke stilte en de doodsche duisternis, waarin twee flauwe kaarsjes een twijfelachtig licht wierpen, nu en dan eens helder oplaaiende om de balken en de ribben van het scheergebindte des daks te laten zien !

De landlieden zaten geknield op den killen vloer te bidden.

Toen nu de mis gedaan was, werd een houten zitbank bijgebracht en nu naderden de dorpelingen bij rijen van zes, mannen en vrouwen, en ontvingen met ingetogenheid, uit de handen des priesters, de heilige communie.

Daarna ontdeed de grijsaard zich van zijne misgewaden die evenals de gewijde vaten zorgvuldig geborgen werden, de armstoel werd bijgebracht en de priester, daarin neergezeten begon een eenvoudig zielroerend sermoen. De goede man was zeer gerust in de regelen der welsprekendheid, maar wat hij zegde kwam uit het hert. Hij vermaande zijne kudde, dat zij met geduld en gelatenheid betere tijden zoude afwachten, den Heer intusschen vurig biddende om redding; hij beval de toehoorders dringend aan niemand te spreken van hetgeen hier in de schuur voorgevallen was en beloofde, hun, zoo het mogelijk was, het zelfde geluk nog te bezorgen.

De dorpelingen, waarvan velen de tranen in de oogen hadden, verzekerden den goeden man van hunne trouw en bescheidenheid en toen verliet de geestelijke de schuur en begaf zich gansch alleen, in den donkeren nacht, in de richting van het dorp, alle geleide hardnekkig afwijzende. Pachter Despriet was gezond als te voren in de mis aanwezig, maar was 's anderendaags wederom min wel.

De koster was op dit plechtig hooggetijde afwezig geweest en ziehier hoe dit kwam.

De *agent-municipal* had, op kerstavond, al de Franschen die op het dorp ingekwartierd waren, uitgenoodigd op een lekker avondmaal in den Gouden Beer.

De waard, bijgestaan door hulpknechten uit Antwerpen, had een waarlijk prachtig feestmaal bereid met uitgezochte spijzen, in de stad aangekocht en de lekkerste wijn stond gereed in den kelder. Hoewel dit alles hem eenen schoonen stuiver geld zou bezorgen, volbracht de man met tegenzin de bevelen van den heer Vanderstaak, want hij wist bij ondervinding welke woeste tooneelen dikwijls in de spijskamer voorvielen, als de vreemde soldaten daar vergaderd waren.

Ook ditmaal ging het er in de zaal luidruichtig naartoe, toen rond 7 ure al de genoodigden aangekomen waren; er werd dapper geëten en niet min dapper gedronken, waarna de pijpen te voorschijn kwamen, terwijl de flesschen de eene achter de andere aanrukten, en de gasten allen ondereen redekavelden. Uit ontzag voor den *agent-municipal,* was de maaltijd echter wel luidruchtig doch zeer fatsoenlijk en vreedzaam; dit verwonderde den baas, die nog vreemder opkeek toen hij Vanderstaak aan de republikeinen bevel hoorde geven, den koster uit zijne woning te gaan halen en hem te dwingen aan de drinkpartij deel te nemen.

De vreedzame schoolmeester, die eenige uren hoopte te slapen in afwachting van het uur der geheime kerstmis, stond gedwee op en volgde zijne leidsmannen, die hem onderweg noch spotnamen, noch dreigementen, noch stompen met den kolf van hun geweer spaarden, zich nogtans wel wachtende, zooals hun bevolen was, van hem eenig letsel toe te brengen.

De koster dronk tegen wil en dank het hem aangeboden glas uit en zat daar zoo dwaas en angstig rond te zien, dat de genoodigden waarlijk den moed niet hadden hem verder te plagen, hem nogtans verbiedende de kamer te verlaten, want, zegde lachend de *agent-municipal* hij zou misschien naar zijnen astoor kunnen loopen om de kerstmis te helpen zingen!

De nacht vorderde onderwijl en zonder ophouden werd nieuwe wijn opgehaald; de eene na de andere viel in slaap of rolde onder de tafel en rond vijf ure des morgens stond Vanderstaak die intusschen gestadig gepraat, maar weinig of niets gedronken had, recht, opende de deur, zond den koster met de koorts op het lijf heen, en begaf zich haastig naar zijne woning zijne kameraden in den Gouden Beer achterlatende.

Maanden en maanden gingen zoo voorbij zonder merkweerdige voorvallen.

Wel vertrokken soms eenige soldaten maar anderen kwamen in de plaats en waren geen zier beter, alleenlijk moest de marskramer « Kasse Dewulf » alzoo genoemd omdat hij eene ontzaggelijke bochel had, bekennen dat de inwoners van Dennebeek betrekkelijk goed behandeld werden, beter dan die van andere dorpen, en dat de soldaten, misschien wel uit ontzag voor den *agent-municipal* hier veel vreedzamer en menschelijker te werk gingen.

Niettemin verlangde iedereen vurig, zoowel te Dennebeek als elders naar den zoo gewenschten dag der verlossing en werkelijk de Oostenrijksche troepen, kwamen sterker dan te voren te velde om het hun afgenomene België terug te winnen. De groote generaal Dumouriez kwam die troepen tegen te Neerwinden op 18 Maart 1793 en werd na een bloedigen veldslag gedwongen achteruit te wijken en België in handen van het Oostenrijksch bestuur over te leveren.

Nu steeg een kreet van verlossing in België op. Alom luidden de klokken, die nog overgebleven waren; haastig verlieten de Fransche soldaten onze dorpen en trokken naar hun vaderland terug, met zich medenemende den vloek onzer ongelukkige voorouders.

***

Den 20 Maart, een Zondag, kwam ook te Dennebeek het groote nieuws toe in den voormiddag: elk trok naar de dorpplaats; de kerk, die zoolang gesloten was geweest, werd geopend; de koster luidde dat het zweet hem van het voorhoofd liep; schreeuwende en zingende

van blijdschap begaven zich de burgers in hun zondagpak, van de eene herberg naar de andere, om op de verlossing des vaderlands te drinken.

Zoo stond eene groep burgers te praten bij de kerkdeur en te rooken dat zij bijna elkander niet zagen, toen al met eens de *agent-municipal* op de dorpplaats verscheen. Kalm en bedaard, als altijd, wilde hij het plein overgaan om zich naar zijne woning te begeven, maar op het zicht van hunnen vijand, dien zij nu opentlijk verrader, Judas, enz. noemden, ging een luide kreet van verontwaardiging op; de lieden die binnen de herbergen waren, kwamen toegeloopen en op eenen oogwenk was de heer Vanderstaak omringd van eene zeer vijandige menigte, die allerlei bedreigingen uitte. De man bleef staan, keek zijne medeburgers vlak in de oogen en vroeg hun luidop: als zij evenals in de andere dorpen, hunne zonen hadden verloren in den oorlog, als hun pastoor ook gedood of naar Cayenne gezonden was, als hunne goederen ook gebrandschat waren? enz.

Verbluft, wisten de omstaanders geen woord te spreken en lieten eerbiedig den zoo gehaten man door, maar zie, nauwelijks was hij op den wegel naar zijne woning, uit het gezicht verdwenen, of zij schaamden zich hunne lafheid en trokken hem na, met stokken gewapend, en haalden hem bij zijne woning in.

Hem in handen niet meer kunnende krijgen, wierpen zij groote veldsteenen naar hem toe, waarvan een zoo ongelukkig op het voorhoofd van den heer Vanderstaak terecht kwam, juist toen hij het poortje opende, dat hij hem eene leelijke wonde toebracht.

Op het zicht van zijn bloed, werd de menigte als zinneloos; zij begon met steenen op vensters en deuren te werpen en maakte onderwijl een gerucht om hooren en zien te doen vergaan.

De bende werd grooter en grooter en reeds haalde men droog hout om het bij de schuur in brand te steken, toen al met eens de deur opening en de gewezen *agent-municipal*, met eenen witten zakdoek om het hoofd gewonden, statig en onbevreesd buiten trad.

Het gerucht verdoofde oogenblikkelijk; ieder zweeg

uit nieuwsgierigheid en de blik van dien enkelen man temde de menigte als eene bende jachthonden. Hij trad naar het hek toe, opende het wijd, en sprak tot de omstaanders :

— Kom, het uur is geslagen; dat een twintigtal van u binnen komen, de toegang is vrij !

Eerst aarzelend en verdwaasd, dan allengs stouter wordende, volgde de bakker met eenige voorname lieden uit het dorp den zonderlingen heer en zij traden binnen in de beste kamer; nu opende de heer Vanderstaak eene geheime deur, die in eenen prachtigen, wel verlichten kelder geleidde, welke tot onder de schuur kwam en ook aldaar licht en lucht kon ontvangen.

Hunne oogen niet geloovende sprongen zij eerst achteruit, toen zij hunnen beminden herder in een prachtigen leunstoel zagen zitten, met zijn getijboek in de hand en zachtjes glimlachend, alhoewel zijn gelaat eene erge onpasselijkheid, eene zware koorts te kennen gaf.

Verders zagen zij allerlei kerkgewaden en sieraden, boeken, heilige vaten, enz. alles netjes gerangschikt.

Met moeite richtte zich nu de eerwaarde grijsaard op en deed zich naar de deur geleiden, ondersteund door den gewezen *agent-municipal* en diens zuster. Gevolgd van de anderen, begaf hij zich traagzaam naar het hek en terwijl ieder zijn hoofd ontblootte, en velen weenden, sprak de herder met tamelijk heldere en duidelijke stem:

« Vrienden, beste vrienden, ik dank God, dat ik nog in tijds kom om u eene schrikkelijke ondankbaarheid te sparen en dat Hij mij nog eenige oogenblikken verleend heeft om u mijnen besten vriend, mijn redder en uwen geheimzinnigen beschermer voor te stellen.

« Buigt uwen knie voor hem en vraagt vergiffenis aan den zeer eerweerden heer Graaf de Montmorency, gewezen pastoor van Sansterre bij Tours ! Hij is het, die mij geherbergd heeft en mij in staat gesteld heeft alle dagen het H. misoffer voor u op te dragen naast hem, terwijl zoovelen mijner broeders van hun dorp weggerukt, in onbeschrijfelijke martelingen gestorven zijn.

Hij is het, die de republikeinen hier in toom hield, die uwe goederen deed eerbiedigen, op kerstmis de soldaten

bezighield terwijl gij mis hoordet; hij, die de kerk hare sieraden en hare klokken behield ! »

Langzaam ging de eene knie na de andere ten gronde. Niemand durfde opzien en men hoorde in de menigte velen luidop weenen. Nu sprak de herder nog :

« Vrienden, ik ben vermoeid, gaat rustig heen, bidt voor mij en voor mijnen duurbaren gastheer, die morgen eene plechtige mis aan God almachtig zal opdragen om Hem over onze verlossing en de herleving van ons duurbaar vaderland te bedanken. »

Diep ontroerd en beschaamd, en in de grootste stilte trok de menigte fluisterend naar huis.

***

's Anderendaags was het een heerlijk lenteweder; de Zon stond prachtig aan den helderblauwen hemel; de vogels zongen in den boomgaard, de eerste bietjes en vlinders fladderden over de heide, en alles scheen mede te helpen om den Heer over de onverwachte redding te danken.

Nooit hadden de klokken van Dennebeek zoo luid en zoo minzaam tevens het volk ter mis geroepen, nooit was de kerk zoo stampensvol geweest, maar ook nooit was de toegestroomde menigte zoo godvruchtig en ingetogen geweest.

De koster liet het orgel dreunen dat het daverde en zijne stem scheen twintig jaren verjongd te zijn.

Nu trad in kostbaar misgewaad de vreemde priester, dien wij niet langer meer Vanderstaak zullen noemen, naar het altaar en de mis begon.

En toen na het evangelie de geestelijke zich statig naar den predikstoel begaf, hadde men eene muis in de kerk hooren loopen; in zijne houding en gebaren en den majestatischen toon zijner stem was genoegzaam den edelman te herkennen.

In eene korte en zeer eenvoudige aanspraak, maande hij de dorpelingen aan, God vurig met hem te bedanken over de nederlaag der vijanden, voort eene eenvoudige en godvreezende levensbaan te bewandelen, voor hunnen herder te bidden en hem tot aan zijne dood te beminnen

en te eeren. Geen woord over zichzelven en over de behendige wijze, waarop hij Dennebeek had weten te beschermen, geene enkele verwijting, niets! Maar de inwoners voelden in hun hart zoo diep berouw, omdat zij hem maanden lang geschuwd, gelasterd, miskend, veracht en zelfs op het einde mishandeld hadden, dat de ontroering onder de toehoorders algemeen werd, en ook de priester plotseling den predikstoel moest verlaten, wilde hij op het zicht van zooveel leedwezen, ook niet in tranen uitbersten.

Toen de priester eindelijk na de solemneele mis uit de kerk trad, nam iedereen eerbiedig de klak af en maakte eene ruime plaats voor hem.

De oude herder stierf nog niet, zooals hij wel gemeend had; langzamerhand deed de vrije lucht hem herleven; hij betrok na eenige weken weder de pastorij met zijnen edelen ambtsbroeder, diens zuster en de oude Martha.

Eene breede dreef werd naar de gewezen verblijfplaats van den vreemden priester aangelegd; het gebouw werd ingericht tot een toevluchtshuis voor ouderlingen van Dennebeek en de noodige gelden daartoe in handen van den pastoor gestort, door den graaf de Montmorency, die eene ontzaggelijk groote fortuin bezat. De vreemdeling verliet nogtans de pastorij van Dennebeek nog niet, want met het zelfde helder vooruitzicht, waarmede hij vroeger de rampen voorspeld had, die zijn vaderland gingen treffen, voorzag hij nu dat Frankrijk en België nog niet ten einde hunner beproevingen waren, en werkelijk in 1794, overwon de fransche generaal Jourdan de Oostenrijkers in den veldslag van Fleurus en overstroomden de Fransche overweldigers nog eens den Belgischen bodem. Gelukkiglijk bleef Dennebeek nogmaals gespaard en was ditmaal de Fransche overheersching dragelijker.

De eerwaarde graaf de Montmorency verliet slechts Dennebeek na den val der republiek, toen in 1799 Napoleon Bonaparte tot Consul benoemd was. Zijn aandenken bleef gezegend door de inwoners van Dennebeek, wiens herder kort daarna de oogen sloot, na de herstelling van den vrede in zijn vaderland te hebben mogen aanschouwen.

II.

HOLLANDSCH OF PATRIOT.

1830

De Fransche republiek koos in 1799 *Napoleon Bonaparte* tot Consul. De zoo vermaarde krijgsman werd keizer gekroond in 1804, hij herstelde den katholieken godsdienst, deed de geestelijkheid op de kosten

Napoleon Bonaparte.

van den staat onderhouden in vergoeding van hetgeen de republiek haar afgenomen had en leidde jaren lang zijne zegepralende legers van het eene einde van Europa naar het andere; maar de heerschzucht bewerkte zijnen val;

in 1815, bezweek hij onder de macht der bondgenooten te Waterloo, om op het eenzame Ste Helena zijn woelig leven te gaan eindigen.

De mogendheden, die zijnen val bewerkt hadden, meenden niets beters te kunnen doen dan België met Holland te vereenigen onder den scepter van Willem 1, omdat het grootste deel der Belgen de nederlandsche taal sprak; dat is waar, maar de mogendheden vergaten hierbij ééne zaak, eene hoofdzaak: men vereenigt in één land geene twee stammen die den zelfden godsdienst niet belijden; welnu onze noorderburen waren sedert de omwenteling der XVI eeuw protestantsch geworden, terwijl onze voorouders den godsdienst hunner vaderen, trots vervolging en woelige tijden, getrouw waren gebleven; daar, en daar vooral ligt de oorzaak, om dewelke de vereeniging van ons land met Holland niet duurzaam was en met geweld ontbonden werd in 1830.

Wel is waar, de Belgen hadden nog andere redens van klagen: zij hadden, hoewel nog zoo talrijk als de Hollanders, slechts evenveel afgevaardigden in de kamers; de burgerlijke en militaire ambten werden bij voorkeur aan Hollanders gegeven, zoodat op 1454 officieren slechts 259 Belgen waren, die dan nog de vlaamsche taal moesten machtig zijn, hetgeen de Walen uitsloot; de schrikkelijk groote staatsschuld van Holland, die 4.000.000.000 franken bedroeg, werd gemeen aan beide landen en daartoe wierden groote belastingen geheven, onder andere de hatelijke rechten op het slachten, het malen en het stoken; eindelijk en vooral, de vrijheid van geweten werd verkondigd terwijl het onderwijs door den staat werd gegeven en voor het Theologisch onderricht staatscolleges te Leuven en te Luxemburg gesticht werden.

Alzoo spraken ook onze schoolboeken over geschiedenis, maar de waarheid dwingt ons hierbij te voegen dat Willem I een verlicht vorst was, die het met zijne onderdanen goed meende; dat dank aan zijne maatregelen de zoo diep gevallen nijverheid en koophandel in ons land tot eenen verbazenden voorspoed geraakten; dat aan de zorgen van dien vorst te wijten zijn de bloei van de katoen- en vlasnijverheid in Vlaanderen, de metaalnij-

verheid in Luik en Henegouwen, de lakenfabrieken in Verviers, het gesticht Cockerill te Seraing, de porceleinnijverheid rond Doornik enz. zoodat ons land weldra aan eenen reusachtigen bieënkorf geleek. In ons land, dat onder opzicht van scholen zoo verachterd was, waar in vele dorpen, de kinderen, in de kamer van eene of andere herberg eenige lessen uit den catechismus en misschien hunne letters leerden bij eene oude vrouw of eenen afgedankten en verminkten soldaat, deed Willem I, ten koste van groote opofferingen een aantal scholen stichten, waarvan vele nog bestaan en zorgde intusschen voor het bereiden van goede en degelijke meesters.

Ziedaar de rechtvaardige waarheid, zooals elk onpartijdig mensch van dien tijd ze moet bekennen.

Helaas! al die pogingen ten goede moesten schipbreuk lijden door het harde en koppige karakter van *Willem I.* Te vergeefs smeekte de geestelijkheid en de burgerij hem om rechtmatiger behandeling en een vaderlijker bestuur; de vorst wilde niet hooren en was alzoo zelf de oorzaak van de plotselinge omwenteling die in 1830 moest losbreken.

Willem I, Koning der Nederlanden

Intusschen zal het zeker niemand verwonderen dat in de dorpen, maar vooral in de steden talrijke aanhangers van het Hollandsch bestuur leefden, die de volle verbroedering der twee volkeren rechtzinnig wenschten en daarvan eenen bloeienden vooruitgang verwachtten. Verre het meeste deel der Belgen waren echter tegenover de Hollanders vijandig gezind; zij noemden zich patriotten en kwamen in het geheel niet overeen met de anders denkenden.

***

Men was in de maand September 1830.

De gemeente Misteldonk vierde hare jaarlijksche ker-

mis ; van alle kanten kwamen van in den vroegen morgen met postwagens en boerenkarren en ook te voet eene menigte vreemdelingen dorpwaarts, alsmede een groot aantal gewezen dorpelingen, die elders fortuin waren gaan zoeken en nu op hun uiterste best gekleed, ouders of vrienden kwamen bezoeken.

Ook de Misteldonkenaars hadden de beste paaschkazak uit den koffer gehaald en overal was vreugde en levensgenot op ieders gelaat te lezen; het weder was overigens zoo schoon het maar zijn kon. Wat echter spoedig in het oog viel, waren de driekleurige Brabantsche kokarden, die velen op hunnen hoed of op hunne klak droegen.

Dit was wel wat roekeloos in een overwonnen land, waar oproer stookte, maar de lieden werden van langsom stouter toen even vóór de plechtige hoogmis, in het dorp het nieuws toekwam dat de omwenteling te Brussel uitgebroken was; dat in weinige uren een vrijwilligersleger tot stand was gekomen en snel aangroeide; dat een Hollandsch leger van 20,000 man op Brussel aanrukte en dat de Belgen zich bereidden om het moedig te bevechten. Eenige dagen voordien was hun verteld geworden hoe de Brusselaars het huis van minister Van Maenen hadden verwoest en de Brabantsche vlag opgeheschen hadden, Uit alle streken kwamen voor den opstand gunstige berichten toe, die oorzaak waren dat hier ook de burgers het hoofd stout begonnen te verheffen en zelfs de Hollandsche bedienden vrij onbeschoft in de oogen keken.

Na de hoogmis verlieten de boeren in groepjes de kerk, hielden hier en daar op de dorpsplaats stil, haalden onder het sprēken tabakszak en pijp boven en rookten als de Turken, hier en daar eene oude kennis de hand gevende of luidruchtig groetende, terwijl de vrouwen en de meisjes, netjes opgesmukt, zich op hun gemak naar huis begaven.

Onder de mannen en jongelingen was intusschen iets ongewoons te bemerken; iets, dat op vorige kermissen niet te zien was ; zij waren woeliger, onrustiger en schenen meer lust te hebben om hunnen middag in de herberg dan in den gezelligen huiskring over te brengen en zoo legde het ook weldra aan : zij verspreidden zich in de naaste herbergen, waarvan de deuren wagenwijd open-

bleven, alzoo aan den voorbijganger toelatende te hooren hoe daar gezongen en getwist werd; en dat juist gebeurde op andere kermissen niet, toen elk den namiddag beschikte om naar de herberg te gaan.

In eene afspanning van het dorp en wel de netste, grootste en geriefelijkste van alle, trad niemand binnen of bijna niemand: men scheen ze zelfs te vermijden; in groote, welgevormde letters prijkte nogtans het opschrift: « *In den Prinse van Oranjen* », de witte gordijntjes blonken aan de vensters en glinsterend zand lag in krullen op den vloer.

Deze herberg bevond zich vlak vóór de kerk, links; terwijl, rechts, eene soort van kasteel stond. In de afspanning woonde baas Bartel en in de groote heerenwoning de heer Maes, een der grootste houthandelaars der streek.

Zegden wij hooger dat de overeenkomst niet duurzaam kan zijn tusschen twee volkeren van bijzonderen aard, het schijnt dat dit van twee personen niet kan gezegd worden; inderdaad, geen betere, geen rechtzinniger, geen oprechter vrienden kon men onder de Zon vinden dan baas Bartel en Mijnheer Maes, en nogtans geleken beiden in het geheel niet, noch inwendig noch uitwendig aan elkander.

Baes Bartel was een gezond doch mager en fijn manneken, uiterst bedaard en vredelievend, weinig luidruchtig en een vurig voorstaander van het Hollandsch bestuur terwijl Mijnheer Maes, een reus van zes voet hoog met breede schouders en zwaren nek, een vroolijke kameraad mocht heeten, wien het niet raadzaam was in den weg te loopen, die luidop zijne meening zegde, of die gevraagd was of niet, en die eenen ergen hekel aan de Hollanders had.

En bemerk wel dat beiden voorbeeldige burgers waren in hunnen levenswandel, beiden leden van den kerkraad, beiden boezemvrienden van den zachtaardigen en beminden herder van Misteldonk.

Dat zij goede makkers waren hadden zij bewezen: toen eenige jaren vroeger eene erg besmettelijke ziekte in het dorp en ook bij den heer Maes heerschte, en iedereen het huis ontweek, bleef baas Bartel bij hem bij nachte en

zond bij dage zijne vrouw zoolang zulks noodig was; van eenen anderen kant wist iedereen in het dorp dat de heer Maes, twee jaar geleden, ondanks zijnen afkeer voor al wat Hollandsch mocht heeten, verscheidene malen naar de stad was geweest en persoonlijk al zijnen invloed, en zelfs zijn geld gebruikt had bij het Hollandsche bestuur, om den zoon van Bartel in het beheer der domeinen tot schrijver te doen benoemen, iets wat den jongen elf honderd gulden 's jaars opbracht.

Dit alles belette echter niet dat de heer Maes, die alle dagen welke de Heer verleende, even vóór het middagmaal bij Bartel binnensprong om een glaasje te nutten, dikwijls de gelegenheid waarnam om zijnen kameraad wat te plagen en zelfs weleens in zijne tegenwoordigheid een der talrijke patriottenliedjes had durven aanheffen, die toen, door eenen of anderen dorpspoëet gedicht, in groot getal onder het volk verspreid waren, en Willem I en zijn volk onder een belachelijk daglicht stelden.

Baas Bartel, die het gezond oordeel en de kalmte in persoon was, liet hem maar braaf doorspreken, maar wat zijn tegenstrever ook zegde, hij wist altoos bedaard en rustig hem te woord te staan en ten slotte moest de heer Maes hem bijna altijd inwendig gelijk geven.

Wil dat nu zeggen dat baas Bartel onvoorwaardelijk alles goedkeurde wat Willem I in België uitrichtte? In het geheel niet; hij hield te veel aan zijne godsdienstige overtuiging om te kunnen goedkeuren dat men onder voorwendsel van gewetensvrijheid, den katholieken godsdienst kortwiekte, zijne verhevenste bedienaars als, de bisschop van Gent, durfde verbannen en anderen gevangen nemen omdat zij rechtmatige klachten lieten hooren.

Ook de herder van Misteldonk wist dit wel, en hij zou zich wel gewacht hebben baas Bartel in het minste ongelijk aan te doen of door nuttelooze vermaningen te bedroeven; het gebeurde integendeel niet zelden, dat hij den Zondag namiddag, na de vespers, bij hem een lekker glas bier bestelde en, onder het rooken van eene hertelijke pijp, het bolspel van den heer Maes, van Bartel en anderen gadesloeg.

Nu verstaat de lezer zeker waarom de min verlichte

bevolking vijandig gezind was jegens baas Bartel en weigerde zijne herberg binnen te treden. Doch laat ons verder zien wat er gebeurde.

***

Het drinken en schenken ging intusschen voort in de andere drinkhuizen van het dorp; nu en dan kwam eene vrouw of een meisje, eene zuster of eene dochter, eenen nabestaande onder de drinkebroêrs halen maar te vergeefs. Waarlijk het was eene aardige kermis !

Rond twaalf ure en half kwamen drie beschonken kerels met de driekleurige vlag uit den « *Vetten Os* » te voorschijn; meer was niet noodig om de straatjeugd aan te lokken en de drinkhuizen te ledigen; weldra was de dorpsplaats met eene roepende en tierende menigte overdekt, die meestal uit luidruchtige en zwijmelende gasten bestond, en boven alles hoorde men het toen pas opgekomen volkslied dreunen :

Hollandsch Jantje,
Hoep kadee, hoep kadee !
Hollandsch Jantje,
En wij gaan allen mêe !
En als wij hooren den trommel slaan,
Dan moeten wij te velde gaan;
Hollandsch Jantje,
Hoep kadee, hoep kadee !
Hollandsch Jantje,
En wij gaan allen meê !

Nu scheen de menigte zich een oogenblik te verzinnen, eer zij wist wat aanvangen en richtte zich dan opeens, alsof zij een te voren beraamd plan uitvoerde, naar de herberg van Bartel, onder het geschreeuw : *Weg met den Hollander* !

De baas had ze wel zien aankomen, en voorzag misschien wel wat er ging gebeuren, maar het was ook te veronderstellen dat er aan geen tegenweer te denken viel. In eenige oogenblikken was de razende bende, door den drank verhit, aan den *Prinse van Oranje* gekomen; de vensters werden ingeslagen terwijl Bartel met allerhaast

vrouw en dochter op den zolder verborg en dan bedaard naar beneden kwam, toch niet denkende dat men het op zijnen persoon gemunt had.

In eenen oogenblik lagen de glazen, de kachel, de tellooren van het schouwbord, de glazen kas met haren inhoud: porceleinen kommen, kannen, potten enz. op den grond geslingerd en toen baas Bartel bevend tusschenkwam om de woestelingen tot bedaren te brengen, vatte men den weerloozen man bij de schouders en wierp hem op de straatsteenen, ja, twee der baldadigsten namen zelfs reeds eene touw om den ongelukkige op straat voort te slepen.

Maar zie, op dit oogenblik vliegt de deur des houthandelaars open, met éénen oogslag heeft de heer Maes gezien wat er gaande is; de twee eersten, die hem onder de handen komen, vliegen de eene tegen de herberg terug en de andere tegen het huis van den koopman in hout; twee anderen worden als twee kousen tegen elkander geslingerd.

De zagers, brandhoutmakers en andere werklieden van den heer Maes, die ter gelegenheid der kermis, onder een afdak achter diens woning, lustig aan het middagmalen waren, kwamen nu ook toegeschoten en hunnen meester in het gewoel ziende, namen zij, de eene eenen stoel, de andere iets anders en dorschen zoo dapper op de bende los dat in één, twee, drie, de oproermakers aan het loopen waren terwijl de heer Maes, Bartel, die met zijn hoofd op de straatsteenen in bezwijming gevallen was, en eene wijd gapende wonde aan het voorhoofd had, als eene pluim opnam en hem in zijne eigene woning binnendroeg, terwijl zijne werklieden alles in de herberg weder wat in orde trachtten te schikken.

Half dood van benauwdheid, daar zij niet wisten wat daar beneden geschiedde, kwamen nu vrouw Bartels en hare dochter schoorvoetend omlaag en vroegen te vergeefs naar man en vader, toen de heer Maes binnenkwam en hun verklaarde dat Bartel eene wonde aan het hoofd had, doch dat deze niet zeer erg was en geleidde beide vrouwen naar den gekwetsten herbergier, die nauwelijks bijgekomen, verbaasd in het ronde keek.

Gelukkig was de kwetsuur inderdaad vreeselijker om

zien dan zij gevaarlijk was; de baas kon weldra, door moeder en dochter geleid, en vergezeld van den heer Maes terug naar zijne woning keeren, toen de pastoor buiten adem kwam toegesneld.

De herberg bleef dien dag uit vrees voor nieuwe baldadigheden gesloten.

Overigens heerschte niet als gewoonte die gulle ongedwongene levendigheid op de kermis van Misteldonk; iedereen besprak hetgene 's morgens voorgevallen was, want iedereen betreurde het gebeurde: immers niemand kon loochenen dat baas Bartel, hoewel hollandsch gezind, toch een door en door braaf mensch was en volmondig gaf men den pastoor gelijk, die, gewoonlijk zoo zachtaardig, nu in de vespers de hatelijke handelwijze der dronken muiters schandvlekte en in harde bewoordingen beoordeelde.

Toen 's namiddags nog de openbare macht in den persoon van den veldwachter, vergezeld van twee gendarmen, op het dorp kwam om onderzoek te doen en om desnoods een voorbeeld te geven aan anderen, weigerde baas Bartel hardnekkig de minste inlichting te geven of de geringste vervolging toe te laten, daar, zegde hij, de geheele geschiedenis eene dronkaardspartij was geweest.

Deze edelmoedige handelwijze bracht meer dan elke wraakneming bij tot het bedaren en tot beschaming van dezen, die hem zoo laffelijk aangevallen hadden, want het duurde heele maanden eer de voornaamsten zich in den « *Prinse van Oranje* » dorsten vertoonen.

***

Intusschen geraakte België in vollen opstand; gewapende benden vrijwilligers trokken nu en dan door het dorp en namen in het voorbijgaan eenige dorpelingen mede, begeerig om op te trekken ter verlossing van het vaderland en voor zijne onafhankelijkheid. Maar ook de Hollanders verdedigden zich en zouden maar met tegenzin een zoo rijk gewest verlaten.

En zoo kwamen op eenen regenachtigen avond van de maand October, eene treurige bende vrijwilligers, waar-

onder een groot aantal gekwetsten op ambulanswagens op het dorp toe en zie, wie zich het meest beieverde om de lijdenden bij zich in te nemen, te troosten en te verzorgen, was juist baas Bartel, de Hollander, die er verre van af was, zijne medeburgers vijandig te zijn; al wat in zijne woning aan slaapgoed, pluksel, voedsel en drank was, was tot hunne beschikking; onverpoosd verbonden moeder en dochter, als twee engelen op de zieken wakende, hunne wonden.

Baron Surlet de Chohier.
Regent van België na het wegjagen der Hollanders

Ook bij Mijnheer Maes en zelfs bij den heer Pastoor, lagen zoowel als bij alle welhebbende burgers, gekwetste of afgematte vrijwilligers, die er bleven tot hunne volledige genezing.

De omwenteling ging voort haren gang; de Hollanders, uit Brussel verjaagd, werden met de Belgische vrijwilligers handgemeen te Lier, te Waelhem en te Berchem, en sloten zich eindelijk op in de citadel van Antwerpen, van waar zij op de ongelukkige stad vijftienhonderd bommen en zestienhonderd houwitsers wierpen, honderd en dertig huizen in brand stekende, het arsenaal en de stapelplaatsen vernielende, met onschatbare rijkdommen vervuld. Deze schrikkelijke en nuttelooze wraak van den Hollandschen generaal Chassé, en het bloed dat te Brussel en elders gestroomd had, maakte zegt Van Hasselt alle overeenkomst onmogelijk en groef eenen afgrond tusschen beide natiën.

Het stamhuis van Oranje-Nassau werd voor eeuwig vervallen verklaard van alle rechten op België; de grondwet werd gemaakt en Leopold van Saxen-Coburg

tot eersten koning van het vrije en onafhankelijke België uitgeroepen.

Louisa-Maria van Orleans,
eerste koningin der Belgen.

Leopold van Saxen-Coburg,
eerste koning der Belgen.

Tien jaar later. In dit tijdverloop is vrij wat verandering op Misteldonk gekomen. Vooreerst baas Bartel is met algemeene stemmen in den nieuwen gemeenteraad en tot ieders voldoening burgemeester benoemd. De heer Maes is zijn eerste schepen; de zoon van Bartel, die zijne betrekking in de omwenteling verloor, is eerst eenige jaren boekhouder bij Mijnheer Maes geweest en op den zelfden dag diens schoonzoon en winstgenoot geworden in den koophandel; dank aan beider zorgen doet de firma *Maes en zoon* goede zaken; de dochter van Bartel is de echtgenoote van den eenigen zoon van den heer Maes en woont met haren man, notaris te Misteldonk in een fraai nieuw gebouwd huis op het dorp.

De eerweerde heer Pastoor, die zijne kudde niet verlaten wil, tenzij de dood hem van haar scheidt leeft nog altijd gelukkig, geëerd, bemind en geacht onder al die goede vrienden.

In de thans veel vermeerderde houtzagerij, werken verscheidene gasten, die op den beruchten kermisdag geene schoone rol speelden, maar nooit wordt daar de minste zinspeling op gemaakt, tenzij wanneer zij zelve zich deswegens beschuldigen om hun hert lucht te geven.

Hoewel eenen schoonen stuiver bezittend en heel goed op zijn gemak kunnende leven, wil baas Bartel er maar

in het geheel niet van hooren zijne herberg te sluiten. « Het ware mijne dood » zegt hij; alleenlijk sluit hij 's avonds wat vroeger dan te voren als het Zondag is.

De heer Maes die ook allengs oud wordt, is om die beslissing niet weinig tevreden: het zou hem gedeerd hebben, nu hij den last der zaken meest op andere schouders mag laten rusten, zijn geliefd vermaak te missen van bij zijnen onafscheidbaren vriend, hem nu dubbel duurbaar geworden, zijn voormiddagborreltje niet meer te kunnen drinken.

En als het nu Zondag namiddag is en het nu weder voorvalt, dat hij met baas Bartel in den tuin achter den *Prinse van Oranje*, onder het oude prieel van wilden wijngaard gezeten, op zijn gemak een pintje lekker gerstensap nut, en ook de oude herder daar een gezellig uurtje bij hen komt praten en eene pijp rooken, dan voelt de goedhertige reus zich zoo gelukkig dat hij niet kan laten zijnen burgemeester te plagen, dat de pastoor aan zijnen buik houdt van lachen; ja het is zelfs al gebeurd dat hij, een glas meer dan naar gewoonte drinkende, den stillen, bedaarden Bartel, wil plagen met te zingen :

Jantje Kaas heeft geld gevraagd,
Hij is van de Belgieken weggejaagd
Jantje is te arrem, Jantje is te arrem
Falderietsum jarum ja !
Hij is nu al om zeep in ons Belgika!